

תהפוכות נבואיות

קולותיו השונים של השופר - הלכה, עיון ומחשבה

הרב ישי אנגלמן

בין שופר לקרן

1. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כו עמוד א

משנה. כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. אמר רבי יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר במשך בקרן היובל.

2. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כו עמוד א

עולא אמר: היינו טעמא דרבנן - כדרב חסדא. דאמר רב חסדא: מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור נעשה סניגור...

אב"י אמר: היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא, ולא שנים ושלושה שופרות. והא דפרה, כיון דקאי גילדי גילדי - מיתחזי כשנים ושלושה שופרות.

3. חדושי הרמב"ן מסכת ראש השנה דף כו עמוד א

תמהני למה להו לדחוקי למתני' בחדא ועוד ולאוסופי בה האי טעמא, דהא טעמא מפני שהוא קרן... ואפשר לומר שטעם משנתנו טעם חלוש הוא, שאע"פ שמצינו שנקרא מין קרן ולא שופר, הואיל ומצינו שאף השופרות נקראו קרן נמצא שלשון קרן כולל לכל דבר והכל לשון אחד, לפיכך עשו לו סניפין מטעמים הללו

4. חדושי הרמב"ן מסכת ראש השנה דף כו עמוד א

ויש להקשות היאך שנינו כל השופרות כשרין חוץ משל פרה, והרי של ראם נמי קרן הוא כדכתיב וקרני ראם קרניו וכתיב ומקרני ראמים עניתי והיא חיה וקרניו נאות כדתניא בספרי... ולי נראה שאין בכלל השופרות אלא הקרנים החלולים שזכרתן ניטלת מהן, אבל קרני מקצת החיות שכולם עצם אחד אינם בלשון שופר אלא קרן שמם ואפי' קדח בהן פסולין לתקיעה, וקרני הראמים כך הן עשויין, ומשו"ה תנן כל השופרות שהם הקרנים החלולין כשרין חוץ משל פרה שאע"פ שהוא שופר [פסול] מפני שנקרא קרן כאותן שאינן חלולים ששמן קרן

5. יהושע פרק ו פסוק ה

וְהָיָה בְּמִשְׁחָוּ בְּקִרְוֹ הָיָה בַל כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְעוּ: כָּל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאָה חוֹמַת הָעִיר תַּחֲתֶיהָ וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדוֹ:

6. שמות פרק יט פסוק יג (פרשת יתרו)

בְּמִשְׁחָוּ הַיָּבֵל הִמָּה יַעֲלֶה בְּהָר

יובל, תענית וראש השנה - תקיעה, תרועה ושמיעה

7. רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ג הלכה א

מפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן בין בראש השנה בין ביום הכפורים של יובל

8. רמב"ן ויקרא כג

ומפני זה הזכיר הכתוב התרועה, שכבר קבלה ביד רבותינו וכל ישראל רואים עד משה רבינו שכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. ולמה יזכיר הכתוב תרועה ולא יזכיר התקיעות כלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, אבל התקיעה היא הזכרון והוא השופר, והתרועה כשמה, ומפני שהיא כלולה מן הרחמים תקיעה לפניה ולאחריה... ומן הענין שפירשנו תבין טעם הכתוב במסעות (במדבר י, ו) תרועה יתקעו למסעיהם ובהקהיל את הקהל לתקעו ולא תריעו, כי במסעיהם כתוב ויסע מלאך ה-להים (שמות יד יט), וכתוב ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך (במדבר י, לה), כטעם פני ה' בעושי רע (תהלים לד, יז), ובהקהיל את הקהל נאמר (במדבר י, לו) שובה ה' רבבות, כטעם ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד (דברים לג, ה).

9. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כו עמוד ב

משנה. שופר של ראש השנה של יעל, פשוט... ובתעניות בשל זכרים, כפופין...

שזה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. רבי יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים, וביובלות בשל יעלים.

כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי / כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי.

10. ר"ן (על הרי"ף) מסכת ראש השנה דף ט עמוד א

תרועה שאין עמה ולא כלום כגון יום תרועה יהיה לכם אומרה עם השופרות דברי רבי יוסי פירוש משום דסבירא ליה דתרועה הרי היא כשופר רבי יהודה אומר אינו אומרה כל עיקר דלרבי יהודה לא מהניא ליה תרועה כשופר וקיימא לן דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ותמהני על הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל שלא כתבוה... ומיהו דוקא תרועה סתם הא תרועה שנזכר בה חצוצרות אינו אומרה כל עיקר דאנן שופרות בעינן... אלא אומר לא הביט און ביעקב וגו' ואף על פי שאמרו עם המלכיות אומרה עם השופרות ואי נמי יום תרועה יהיה לכם וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ואותן שנהגו לומר בסוף

דף מקורות

השופרות ותקעתם בחצוצרות טעות הוא... אבל הרא"ה ז"ל כתב דבקרא דותקעתם בחצוצרות סגי וכן ראיתי לרמב"ם ז"ל שהביא פסוק זה דותקעתם בחצוצרות בסדור תפלותיו בסוף ספר אהבה:

11. רא"ש ראש השנה ד,י

ור"ת כתב שיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה. וראבי"ה הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אקב"ו לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח"כ תוקעין. וכן כתב בה"ג...

12. רמב"ם שופר א א (נפ"מ - גזל, שופר של עולה)

מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם

13. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה י

מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל, ומצוה זו מסורה לבית דין תחלה (שנאמר והעברת שופר תרועה) וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע שנאמר תעבירו שופר, ותוקעין בשופר תשע כדרך שתוקעין בר"ה = בראש השנה =, ומעבירין שופר בכל גבול ישראל.

14. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם

ציבור ויחיד, שבת וחול

אבן האזל הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ב הלכה ד

ג. ב. לכאורה צ"ב דלמה צריך התוקע להוציאו כיון דעיקר המצוה הוא שמיעה. ונראה דבאמת כתיב יום תרועה הוא לכם אלא דמפרשינן דהמצוה הוא לשמוע, וע"כ דכוונת הכתוב שב"ד יתקעו בעד כל הקהל וממילא צריך גדר צירוף שהתוקע תוקע בעד כל השומעים ולכן אם אינו מכוין להוציא השומע הוי כתוקע לעצמו וליכא יום תרועה יהיה לכם.

15. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

/משנה/. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו: אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.

16. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא: כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם. לא קשיא; כאן - ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן - ביום טוב שחל להיות בחול.

דף מקורות

אמר רבא: אי מדאורייתא היא - במקדש היכי תקעינן? ועוד: הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי, דתנא דבי שמואל: כל מלאכת עבדה לא תעשו - יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה. אלא אמר רבא: מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה. דאמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיאיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה.

17. יום תרועה מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

רבי לוי אפשר דיאמר דכונתו היא דהק"ק: בשבת אין אתם חייבים לתקוע אלא אם תרצו שלא לתקוע תאמרו פסוקי מז"ז במקום התקיעה, מה שא"כ בחול דאתם חייבים לתקוע דוקא

18. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד ב

תנו רבנן: פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת, [והיו כל הערים מתכנסין]. אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה: נתקע. - אמרו לו: נדון. - אמר להם: נתקע ואחר כך נדון. לאחר שתקעו אמרו לו: נדון! - אמר להם: כבר נשמעה קרן ביבנה, ואין משיבין לאחר מעשה.

19. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כו עמוד ב

משנה. שופר של ראש השנה של יעל, פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר.

20. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כז עמוד א

אמר ליה רבא: לא אמרו אלא במקדש. תניא נמי הכי: במה דברים אמורים - במקדש, אבל בגבולין: מקום שיש חצוצרות - אין שופר, מקום שיש שופר - אין חצוצרות.

21. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כז עמוד א

אמר רבא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: מאי קראה - דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', לפני המלך ה' - הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא - לא.